

YTTRANDEAvdelning
AnalysavdelningenHandläggare
Martin Söderhäll
+46 8 563 088 72
martin.soderhall@uka.se

Universitetskanslersämbetets yttrande över betänkandet "Innovation som drivkraft – från forskning till nytta" (SOU 2020:59)

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har inbjudits att yttra sig över Utredningen om ett utvecklat innovationsstöd vid universitet och högskolor "Innovation som drivkraft – från forskning till nytta" (SOU 2020:59). UKÄ har begränsat sitt yttrande till de förslag som har anknytning till myndighetens uppdrag och verksamhet.

Övergripande synpunkter

UKÄ vill inledningsvis säga att den särskilda utredaren (utredaren) gjort ett gediget arbete med att beskriva dagens ordning med holdingbolag (inklusive dotterbolag) och innovationskontor vid universitet och högskolor. UKÄ vill dock i enlighet med vad som diskuteras i kapitel 5,¹ påtala svårigheterna med att analysera huruvida nuvarande ordning är effektiv eller inte. Något som beror på att det saknas heltäckande statistik kring innovationer, kommersialisering och nyttiggörande av kunskap inom högskolan.

UKÄ menar också att det är viktigt att det finns en tydlig aktör som har i uppdrag att utvärdera och följa upp högskolans hela verksamhet: utbildning, forskning och samverkan. Detta är centralt bland annat eftersom de olika uppgifterna förväntas vara integrerade med varandra. I regeringens proposition *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (prop. 2016/17:50) gjordes bedömningen att ett sammanhållet system för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling skulle stärka länkarna mellan de olika delarna i högskolans verksamhet.

I syfte att uppnå detta utökade regeringen UKÄ:s uppdrag till att omfatta högskolans hela verksamhet. Detta skedde genom en ändring i UKÄ:s instruktion 2017 (SFS 2017:845). Utöver att ansvara för kvalitetssäkring av högre utbildning, tillkom nu också ett ansvar för att kvalitetssäkra forskning och samverkan. Förutom att stärka sambandet mellan de olika delarna i högskolans verksamhet syftade det utökade uppdraget också till att minimera risken för dubbla granskningar. Bedömningen gjordes att om utvärdering och uppföljning av högskolans verksamhet delades upp mellan olika aktörer fanns en betydande risk att samma verksamhet skulle granskas flera gånger. Detta skulle öka uppgiftslämnarbördan vid lärosätena på ett sätt som inte uppfattades som varken

¹ SOU 2020:69, s 132.

ändamålsenligt eller resurseffektivt. Mot bakgrund av regeringens intention om ett samlat system för kvalitetssäkring av högskolans verksamhet (prop. 2016/17:50) och förändringen av UKÄ:s instruktion (som ger UKÄ detta uppdrag) menar UKÄ att det är viktigt att inte genomföra ändringar som riskerar att skapa ett mer fragmentiserat och ineffektivt utvärderingslandskap.

UKÄ lämnar i övrigt följande synpunkter på betänkandet.

UKÄ ska årligen följa upp nyttiggörandearbetet

UKÄ tillstyrker utredarens förslag att UKÄ bör få i uppdrag att följa upp högskolornas nyttiggörandearbete. Som påtalades inledningsvis saknas heltäckande statistik kring innovationer, kommersialisering och nyttiggörande av kunskap inom högskolan. För att på ett ändamålsenligt sätt följa upp och utvärdera nuvarande eller föreslagna ordnings effektivitet bör utvecklingen av sådan statistik prioriteras. Detta är nödvändigt för att kunna tillämpa kvantitativa uppföljningsmetoder.

Exempelvis saknas det heltäckande och regelbundet uppdaterad statistik om den forskande och undervisande personalens patentverksamhet, vilket delvis är en konsekvens av lärarundantaget. Den relativt begränsade mängd forskning som gjorts på Sverige visar dock på att lärarundantaget är positivt för antalet patent.²

I egenskap av statistikansvarig myndighet, och därmed med ett ansvar att följa upp hela högskolans verksamhet, arbetar UKÄ aktivt med att utveckla statistik när det gäller samverkan och nyttiggörande inom högskolans forskningsverksamhet, t.ex. när det gäller forskningsoutput i form av patent och nyföretagande. Utvecklingen av sådan statistik kräver dock resurser, samverkan och koordinering med andra myndigheter. För att på ett ändamålsenligt sätt kunna följa upp högskolans nyttiggörande av forskning anser vi att regeringen bör ge UKÄ i uppdrag och medel för att, i samverkan med Statistikmyndigheten SCB, Vinnova och Patent- och registreringsverket, ta fram statistik som på ett heltäckande och ändamålsenligt sätt beskriver kommersialisering och nyttiggörande av kunskap inom högskolan.

Uppdrag att utforma systemet för uppföljning och utvärdering i detalj

UKÄ avstyrker, i dess nuvarande utformning, utredarens förslag att Vinnova återkommande ska utvärdera högskolornas nyttiggörandearbete.

Som framgår ovan har UKÄ redan genom sin instruktion i uppdrag att kvalitetssäkra högskolans hela verksamhet, vilket inkluderar högskolans nyttiggörandearbete. I UKÄ:s granskning av lärosätenas kvalitetssäkring av forskning ingår redan lärosätenas arbete för att främja forskningens nyttiggörande som en bedömningsgrund. Som redan påtalats finns det för högskolorna flera fördelar med ett sammanhållet system för kvalitetssäkring, dels minimeras uppgiftslämnararbetet, dels undviks dubbelarbete. Ett sammanhållet system förväntas också stärka sambandet mellan utbildning, forskning och samverkan, av vilket nyttiggörande är en del.

² Se exempelvis: Ejermo, Olof, and Hannes Toivanen. "University invention and the abolishment of the professor's privilege in Finland." *Research Policy* 47, no. 4 (2018): 814-825.

Vinnova är en självklar aktör när det gäller att stötta och finansiera nyttiggörande av olika slag samt att följa upp de projekt med fokus på nyttiggörande som myndigheten finansierar. Dock vore det, mot bakgrund av regeringens intention om ett samlat utvärderingslandskap, olyckligt om uppföljnings- och utvärderingsansvaret för olika delar av högskolans verksamhet delades upp på flera aktörer. Av detta skäl avstyrker UKÄ utredarens förslag om Vinnova återkommande ska genomföra utvärderingar av högskolornas nyttiggörandearbete.

UKÄ anser dock, i linje med utredaren, att det är lämpligt att regeringen ger UKÄ i uppdrag att ta fram närmare former för hur nyttiggörandearbetet bör utvärderas. Genomförandet bör ligga på UKÄ, men mot bakgrund av Vinnovas expertkunskap på området bör samråd ske mellan myndigheterna när formen för utvärdering tas fram. UKÄ anser vidare att arbetet bör ske i samråd med högskolorna,

Vidare avstyrker UKÄ, mot bakgrund av de argument som anförts ovan, utredarens förslag om ändring i 1 kap. 12§ högskoleförordning (1993:100), vilken skulle ge Vinnova rätt att begära in uppgifter från högskolan. UKÄ ser betydande risker med att en sådan ändring skulle öka uppgiftslämnarbördan vid högskolan. UKÄ menar också att det finns principiella skäl till att särskilja det främjade uppdrag som Vinnova har (att stötta och finansiera nyttiggörande) från ett bredare uppdrag att följa upp och utvärdera nyttiggörandearbetet inom högskolan. Det finns en risk att Vinnova uppfattas sitta på flera stolar i och med att myndigheten såväl fattar beslut om stöd till högskolor, studenter och medarbetare vid högskolorna.

Minskade anslag till forskning och utbildning på forskarnivå

UKÄ avstyrker utredarens finansieringsförslag då möjliga konsekvenser av en sådan omfördelning inte är tillräckligt utredda.

För att finansiera förslaget föreslår utredaren att en omfördelning av medel sker från anslaget forskning och utbildning på forskarnivå. Från och med 2024 innebär omfördelning en minskning av anslagen med 318 miljoner kronor årligen.

UKÄ anser att det i betänkandet inte redogjorts för eller analyserats vilka konsekvenser en omfördelning av medel skulle få, dels för forskningen och forskarutbildningen, dels i relation till Sveriges innovations- och konkurrenskraft. UKÄ vill därför illustrera omfattningen på den föreslagna omfördelningen utifrån en nyligen publicerad analys av forskarutbildningens kostnader. Enligt UKÄ:s beräkningar skulle en grov uppskattning av förslaget konsekvenser innebära, allt annat lika, en minskning med 300-1000 doktorander (spannet beror på vilken finansieringsform doktoranderna har).³ En betydande andel av den forskarutbildade arbetskraften i Sverige är idag verksam inom forskningsinriktade och innovativa näringar. Bland doktorsexaminerade inom

³ <https://www.uka.se/publikationer--beslut/publikationer--beslut/statistiska-analyser/statistiska-analyser/2021-02-22-vad-kostar-forskarutbildningen.html>

teknik och naturvetenskap arbetar långt över hälften utanför högskolan och utgör således inte ett oväsentligt bidrag till Sveriges innovations- och konkurrenskraft.⁴

Övrigt

UKÄ utvecklar och analyserar statistik om den forskande och undervisande personalens rörlighet mellan sektorer.⁵ UKÄ tillstyrker förslaget att Arbetsgivarverket tillsammans med Vetenskapsrådet får i uppdrag att kartlägga hinder för ökad rörlighet mellan akademi och näringsliv och övrig offentlig sektor, ur ett arbetsrättsligt perspektiv. UKÄ anser också att särskild uppmärksamhet bör riktas mot hur kraven på och prövningen av pedagogisk och vetenskaplig skicklighet för anställning som professor eller lektor, påverkar möjligheterna till rörlighet mellan sektorer.

Beslut

Beslut om att fastställa yttrandet har tagits av generaldirektören Anders Söderholm efter föredragning av utredaren Martin Söderhäll i närvaro av avdelningschefen Annika Pontén, verksamhetsstrategen Per Westman och kommunikatören Maria Svensk. Vid beredningen av ärendet har även seniora utredaren Kristina Tegler Jerselius medverkat.

Anders Söderholm

⁴ Se exempelvis

<https://www.uka.se/download/18.13771dd4175c8723f5a387b/1606306383288/Forskarutbildade%20p%C3%A5%20en%20f%C3%B6r%C3%A4nderlig%20arbetsmarknad.pdf>

⁵ Se exempelvis

https://www.uka.se/download/18.7e17bf016f1aa70078e1ff/1580208605428/Statistisk_analys_r%C3%B6rlighet_mellan_sektorer.pdf